

Naše základní škola, z. ú., Pode Zděmi 402, 267 27 Liteň

Případová studie

za rok 2020

v rámci Výzvy MŠMT „Na podporu činnosti základních škol s oběma stupni a menšími třídními kolektivy, jejichž zřizovatelem není stát, kraj, obec nebo dobrovolný svazek obcí, pro kalendářní rok 2020“, č. j. MSMT – 39446/2019-1, na základě rozhodnutí č. 9015-69/2020.

Téma: Nevrstevnické učení a individualizace výuky

Zpracovali:

Ing. Jana Havlíčková (ředitelka) a pedagogický kolektiv školy

Obsah

1. Naše základní škola, z. ú.	3
1.1 Charakteristika	3
1.2 Dlouhodobá filozofie, hodnoty	3
2. Vzdělávání v Naší základní škole	4
2.1 Vzdělávání na 1. stupni	4
2.1.1 Modely výuky v 1. - 3. ročníku	4
2.1.2 Modely výuky ve 4. - 5. ročníku	6
2.1.3 Výuka 2. trojročí na odloučeném pracovišti	7
2.2 Vzdělávání na 2. stupni	7
2.3 Projektové vyučování	8
2.3.1 Projekt: Učím Tebe – učím sebe	9
2.3.2 Projekt: Vižina – společně vytváříme venkovní prostor pro naše vzdělávání	9
2.3.3 Projekt: Brdské studánky	11
2.4 Školní družina, školní klub	11
2.5 Školní parlament, dobrovolné aktivity	11
3. Zapojení dospělých do vzdělávacího procesu	12
4. Výuka v době nouzového stavu	12
5. Záměry aktivit do budoucna	13
6. Závěr	14

1. Naše základní škola, z. ú.

1.1 Charakteristika

Naše základní škola, z. ú. byla založena jako nezisková organizace v roce 2016 z popudu berounských rodičů a pedagogů, kteří usilovali o vytvoření školy postavené na vlastních hodnotách, principech a cílech. Z důvodu velkého zájmu ze strany rodičů byla škola hned od svého počátku koncipována jako dvoustupňová, tj. od 1. do 9. ročníku, celkový počet žáků byl v prvním roce cca 60, dnes má škola 87 žáků. V kmenové budově v Litni jsou vzdělávání ve školním roce 2020/2021 žáci 1.-9. ročníku, v odloučeném pracovišti ve Zdicích letos nově žáci 4.-6. ročníku.

Na rozdíl od mnoha jiných soukromých škol není ta naše součástí žádného pedagogického směru – jako např. waldorfské či Montessori školy. Již tato skutečnost má v sobě skryté obě strany mince. Poskytuje možnost nalézt vlastní směřování, hodnoty, principy a přístupy, na druhé straně se při tvorbě ŠVP není možné opřít o model již otestovaný, vyhovující a daný. Tím je však do určité míry zabezpečena i neustálá flexibilní reakce školy na změny podmínek vnitřních i vnějších, přizpůsobování konceptu školy potřebám svých žáků a možnosti volně kombinovat pedagogické přístupy a metody, které pedagogům dávají v daných podmínkách smysl a přinášejí výsledky.

1.2 Dlouhodobá filozofie, hodnoty

Při zakládání školy se sešlo mnoho osobností se znalostmi z různých oborů, zkušenostmi s více pedagogickými směry a samozřejmě i individuálními očekáváními. Již při tvorbě zakladatelské vize bylo nutné hledat společné body a hodnoty, které byly následně zprostředkovávány přijímaným pedagogickým pracovníkům a u kterých byl zjišťován vzájemný soulad s touto vizí. Vize i základní hodnoty jsou průběžně revidovány a komunikovány – jak mezi zakladatelkami, tak v pedagogickém týmu a ve vztahu a komunikaci s rodiči našich žáků.

Kromě zprostředkování tvrdých znalostí se škola zaměřuje na rozvoj žáků v oblasti spolupráce, tolerance, vzájemného učení se, sdílení, kritického myšlení a schopnosti prezentace vlastního úsudku. Nevyhýbáme se fyzické práci, práci s chybou ani zodpovědnosti. Uvědomujeme si, že jako jednotlivci jsme součástí celku, náš individuální rozvoj a schopnosti poskytují růst naší společnosti. Vytváříme si férový vztah k lidem a místům, kde bydlíme, kam chodíme do školy, kde žijeme. Zajímají nás talenty našich žáků, které se snažíme podporovat, stejně jako jejich kreativitu, představitivost, originalitu. To vše jde ruku v ruce se zviditelňováním a společnou tvorbou pravidel fungování společnosti, vytvářením dohod. Odlišnosti v nás vnímáme jako prvky obohacující společnost. Zásadní jsou pro nás také důvěra a respekt. Velikostí školy i přístupem k žákům vytváříme rodinné klima školy. To podporuje i skutečnost, že velká část žáků má ve škole i své sourozence.

2. Vzdělávání v Naší základní škole

2.1 Vzdělávání na 1. stupni

Od vzniku školy si způsob výuky tříd na 1. stupni prošel svým vývojem zkoušením a hledáním ideálního způsobu organizace výuky. Na jedné straně stála očekávání zakladatelů (nevrstevnické učení – učení se jeden od druhého na základě přirozené vlastní motivace), rodičů (láskyplné podnětné prostředí, chápatelští průvodci), žáků (prostor pro hru, přátelství a nové poznatky), pedagogů (kvalitní výuka, rozvoj schopností, znalostí a osobností žáků), na straně druhé praxe.

Po letech hledání aktuálně praktikujeme výukový model v podobě – samostatný 1. ročník, spojený 2. a 3. ročník a spojený 4. a 5. ročník se zachováním osobních vazeb v průběhu celých 5ti let vzdělávání (časté společné aktivity jednotlivých tříd, setkávání se v družině), vzájemným se učením mladších od starších, ale i naopak, podporováním tolerance k druhým, v rámci možností umožnění individuálního rozvoje žáka a práce vlastním tempem.

Tento způsob vzdělávání tak navazuje na přirozené učení se uvnitř rodiny, zároveň však reaguje na specifické potřeby 1. ročníku.

Obecně pracujeme s vnitřně nastaveným limitem 16 žáků na třídu, tj. skupinu, nikoliv ročník. Při tomto počtu již získáváme sociálně pestrou škálu individualit, mezi kterými mohou vznikat četné kombinace vztahů. Přesto je ještě pro průvodce i při sloučených ročnících reálné obsáhnout po odborné i lidské stránce výchovu a vzdělávání těchto žáků se zachováním vnímání potřeb jednotlivých žáků a intenzivní, často individuální komunikací se zákonnými zástupci.

2.1.1 Modely výuky v 1. - 3. ročníku

Tři roky jsme učili dohromady v jedné třídě žáky prvního, druhého a třetího ročníku. Vycházeli jsme z nastavení třídy i zakladatelské vize školy, že by společné vzdělávání těchto ročníků mělo dětem přinést výhody sociální i učební.

Sociální výhody:

Děti se učí vzájemně spolupráci, starší děti fungují částečně jako patrioti mladších dětí. Starší děti, které jsou ve třídě již třetím rokem (třetáci), již znají pravidla třídy, mají zažitá nastavení výuky, rozvržení hodiny. Mohou díky tomu mnohem lépe pomoci a poradit mladším žákům. Rozhodně je přirozenější, když si mohou pomáhat děti navzájem, než když do této role vstupuje učitel. Děti si vzájemně nastaví pravidla třídy, s nově příchozími prvňáky společně pravidla revidují, a pak je pro ně mnohem jednodušší je také dodržovat. Zároveň se učí vzájemnému respektu – mladší vůči starším a naopak. V tomto nastavení si každé dítě projde všemi úrovněmi:

- prvňák – je nově ve škole, potřebuje pomoc, vedení a podporu, současně přináší do třídy, skupiny nové podněty;
- druhák – je ten, který již má z velké části pravidla a fungování ve škole zažité, pohybuje se ještě někdy v roli nováčka, ale už si zkouší i roli toho nejzkušenějšího;
- třeták – role toho, který může asistovat mladším, zároveň je již velmi samostatný, díky tomu může mít svůj samostatný prostor, kdy si řídí způsob učení sám.

Učební výhody:

- jednotlivá cvičení se dají nastavit na různé druhy učení, tím pádem mohou žáci společně pracovat na stejném tématu společně při rozložení náročnosti a úrovně vzdělávání
- v rámci výuky si starší děti mohou zopakovat probrané učivo ve chvíli, kdy látku probírají mladší žáci
- současně u menších žáků je patrná velká motivace, když vidí, co všechno se budou v dalším ročníku učit
- dochází k přípravě dětí na učivo vyššího ročníku (příklad: třetáci se učí vyjmenovaná slova a druháci už díky tomu slyší pravidla a jsou schopni některá z nich již aplikovat)
- pro děti se specifickými poruchami učení je tento způsob společné výuky mnohem méně stresový, protože mohou pracovat pomalejším, individuálním tempem, které jim většinou nejvíce vyhovuje. Mohou si také více opakovat učivo s dětmi v ročníku, které ho zrovna probírají.

Další výhodou je, že děti jsou tři roky ve stejné třídě, se stejným učitelem, jen se obměňuje třídní kolektiv.

V tomto nastavení třídy je výhodné zachovat menší celkový počet dětí ve třídě a přibližně stejné počty dětí v jednotlivých ročnících. V případě, kdy je v jednom ročníku výrazně více dětí než ve dvou zbylých, hrozí nerovnováha, kdy největší skupina bude mít tendenci si zabrat pro sebe největší prostor výuky.

Nevýhody trojročí:

Nejmenší děti z 1. ročníku se musí příliš rychle přizpůsobit tempu starších žáků, zároveň potřebují víc prostoru na hru, odpočinek, častější střídání činností a aktivit. Současně jsou mezi prvňáky velké rozdíly v pracovních návycích z mateřské školy, které se většinou odbourávají a srovnávají v průběhu celého prvního pololetí. Také příprava na výuku a organizace výuky je pro vyučujícího velmi náročná.

Doporučené řešení:

Z výše uvedeného důvodu spatřovaných nevýhod spojeného trojročí jsme od školního roku 2020/2021 rozdělili třídu na dvě: samostatnou první třídu a dvojročí – druhou a třetí třídu. Obě třídy mají svůj vlastní prostor a svého třídního učitele, ale v rámci rozvrhu mají možnosti, kdy se mohou společně zúčastnit aktivit, činností i učení. Mají společné projekty ve škole i v přírodě, kde pracují po dvojicích, skupinách, které jsou nakombinované různě podle ročníků. Dále jsme zakomponovali do rozvrhu obou tříd společné dílny, kdy si děti mohou zvolit vždy dva dny předem, kterou z nabízených činností si zvolí a budou se jí věnovat v určeném čase. V těchto hodinách pracují děti opět v různých věkových skupinách.

2.1.2 Modely výuky ve 4. - 5 . ročníku

Od vzniku školy je 4. a 5. ročník spojen do jedné třídy. Pro projektové vyučování jsou smíšené skupiny jednoznačným přínosem. Děti pracují na úrovni svých zájmů a schopností zcela přirozeně. Skupiny si volí buď svobodně nebo dle instrukcí vyučujících, kteří sledují především sociální aspekt práce skupin. Projekt zahrnuje výchovy, přírodovědu, vlastivědu, informatiku. Rozvíjí děti technicky (třída je zapojena do projektu Robotika je hra). Často jsou zařazovány projektové dny mimo školu - brigády a přírodní rezervace, pomoc na farmě, vlastivědné vycházky, workshopy v keramické, mýdlařské dílně, geologická a přírodovědná pozorování, tvorba v plenéru, návštěvy muzeí, knihoven, ...

Matematika se v naší škole vyučuje Hejného metodou. Díky gradovaným úlohám, cyklickému učení a mnoha manipulativním úlohám je možno část hodiny vést dohromady. Asi na polovinu času z vyučovacího bloku připadá práce skupiny čtvrtého a pátého ročníku odděleně. Výhodou je prostupnost pro nadanější nebo slabší žáky, ale z dosavadní zkušenosti vyplývá, že se žáci drží v matematice "svého ročníku".

Vysvětlení některých gramatických jevů v českém jazyce slouží jako odrazový můstek pro zopakování učiva starších žáků a předání jejich znalostí žákům mladším. Pro slabší žáky zde vzniká prostor pro upevnění si látky, kterou si v předešlém ročníku dostatečně neosvojili. Samotné procvičování probíhá na úrovni svého ročníku. Náměty, nápady a zpracování zadání v literární i slohové výchově probíhá společně, dochází tak ke společnému obohacení a inspiraci.

Některé aktivity v anglickém jazyce probíhají v rámci celé skupiny, aby se podpořila vzájemná interakce. Větší část výukového bloku je koncipována samostatně, aby se vytvořil dostatečný základ pro porozumění, mluvený a písemný projev odpovídající danému ročníku.

2.1.3 Výuka 2. trojročí na odloučeném pracovišti

Ve školním roce 2020/2021 jsme pokusně zahájili paralelní provoz 4.-6. ročníku na odloučeném pracovišti ve Zdicích. Zde je výukový model inspirovaný Montessori pedagogikou a související organizací výuky. V jedné učebně se vzdělává spojený 4.+5. ročník a studijní skupina 6. ročníku.

Věkově smíšená skupina je přirozená, inspirativní, obohacující pro všechny zúčastněné – starší mohou pomáhat mladším, ti se zase mohou jimi inspirovat. Pro pedagoga bývá sice náročnější příprava variabilní výuky, samotná výuka pak však plyne mnohem samovolněji díky dispozicím žáků. Přípravy jsou koncipovány spíše pro starší žáky tak, aby i mladší žáci mohli nalézt vlastní téma a být taženi staršími.

Z pozorování průběhu a výsledku vzdělávání v posledních 4 měsících, které navíc byly ovlivněny nouzovým stavem a uzavřením škol s distanční výukou, je patrný projev rozdílného věku a vyspělosti a aspektů z toho plynoucích. Čtvrtáci mají mentálně i fyzicky blíže k 1. trojročí, naproti tomu šestáci již stojí na prahu puberty. Významný rozdíl je citelný i v jejich sociálním světě, zálibách, humoru, zkušenostech, které už přesahují rámec vlastní osoby. Z tohoto důvodu vnímáme rozdělení tříd po 2 ročnících, které si jsou věkově bližší, do budoucna znovu jako vhodnější model.

2.2 Vzdělávání na 2. stupni

Vzdělávací proces na 2. stupni probíhá převážně v kmenové škole v Litni v dělení žáků do ročníků, čímž je umocňována jejich vazba – sounáležitost s vlastní třídou. Na vybrané předměty jsou však žáci jednotlivých tříd spojováni do studijních skupin. Jedná se především o výuku cizích jazyků, kdy lze lépe vycházet vstřícně postupně rozevírajícím se nůžkám rozdílné úrovně jazykových znalostí a schopností žáků i jejich pracovnímu tempu. Současně znalosti a zkušenosti žáků z jiných předmětů, úrovně svého ročníku i vlastního třídního kolektivu obohacují studijní skupinu zejména při konverzačních či projektových aktivitách, kdy se o sobě jednotliví žáci mohou dozvědět nové informace, neboť spolu netráví všechen čas. Získávají tak prostor poznávat i své nepřímé spolužáky, navazovat vztahy, učit se být tolerantní, týmově tvořit.

Ve škole našich rozměrů není ekonomicky myslitelné ani pedagogicky žádoucí dělit žáky v hodinách cizích jazyků striktně podle ročníků. Naopak je naší běžnou praxí ročníky spojovat do studijních skupin, příp. vytvářet tematické nebo pokročilostní skupiny napříč třídami.

Angličtinu mají všichni žáci povinně od 3. třídy. Žáci 3. ročníku se učí samostatně, 4.-5. třída společně (jako i všechny ostatní předměty), 6. třída samostatně a 7.-9. ročník se sdružují podle potřeby a aktuálního složení. V tomto školním roce mají žáci 9. ročníku angličtinu samostatně, neboť mají všichni srovnatelnou pokročilost a studijní zaměření.

Němčina a španělština se přidávají od 7. ročníku. V němčině máme delší zkušenost, vyzkoušeli jsme více modelů: samostatný 7. ročník a spojený 8. a 9. ročník, v jiných letech skupinu méně

a skupinu více pokročilých napříč všemi třídami (méně pokročilí zahrnovali celou 7. třídu + zaostávající starší žáky).

Španělština se učí teprve druhým rokem a loňští začátečníci jsou ve stejné skupině jako letošní. Ukazuje se to jako velmi praktický model – rozdíl ve znalostech není tak propastný, aby se zkušenější žáci nudili, naopak částečně individualizované zadání pro pokročilejší motivuje schopnější začátečníky k daleko rychlejšímu postupu. Aktuálně má skupina španělštinářů dva tahouny, jednu žákyni, která začala loni, a jednu letošní. Obě dostaly i nabídku na rozšířenou výuku mimo vyučování, např. formou domácích zadání, odkazů apod., letošní začátečnice ji využila a pravidelně odevzdává práci navíc i během víkendů.

Výuka jazyků se nám obecně jeví jako typický příklad vhodného využití nevrstevnického učení. Efektivní učení probíhá, když je žák v kolektivu podobně nebo více zdatných spolužáků. Naopak velmi nevyhovuje striktní dělení podle věku, kde ale pomalejší žáci nerozumí rychlejším a ti zase trpí frustrací a nudou z neustálého opakování dávno probrané látky. Věkově smíšené skupiny představují reálné situace, do nichž se člověk dostává (v rodném i cizím jazyce) a v nichž přirozeně vyhledává společnost lidí, s nimiž si rozumí, spíše, než s kterými je stejně starý.

Obecně se nám v této vývojové fázi dítěte z pedagogického hlediska a cílů jedná zejména o rozvoj vlastního úsudku, kritického myšlení, práci s chybou, poznávání svých silných i slabých stránek, podporu týmové práce aj. Apelujeme nyní více na vlastní zodpovědnost, samostatnost, píli, odvahu překonávat překážky, rozvíjíme umění vyjednávat, kreativně hledat vlastní cesty a cíle, empaticky vnímat druhé kolem sebe, citlivě poskytovat zpětnou vazbu.

Velmi dobře a přirozeně postupujeme tímto směrem při projektovém vyučování. Jedná se o jedno- či vícedenní projekty realizované v budově i mimo ni při společném propojení žáků z více ročníků, a to dle sledovaného cíle se zapojením všech žáků daného ročníku či pouze vybraných či dobrovolných účastníků. Více o způsobech realizace projektového vyučování je možné zjistit v následující kapitole.

2.3 Projektové vyučování

Projektová výuka na naší škole má různé podoby. V některých případech je používána individuální formou, kdy se projektu účastní jednotlivci, jindy se zapojují všichni žáci školy. Stejně tak i volba tématu může být na dobrovolné bázi či daná, mít individuální nebo společné téma. Někdy lze projektovou výuku s úspěchem označit i jako terapeutický nástroj.

Náročnosti cílů projektu zpravidla odpovídá délka přípravy a realizace, stejně jako počet zapojených pedagogů.

Na škole probíhá pravidelně 1x za školní rok projektový týden, kdy se žáci napříč ročníky rozdělí dle své volby tématu do projektových skupin. Pod vedením pedagogického průvodce objevují dané téma a hledají vhodný způsob, jak uchopit hlavní otázky s ním spojené. Na závěr projektového týdne dojde ke společnému sdílení prožitků, poznatků a výsledků jednotlivých projektových skupin ostatním. Kromě vlastní kontinuální práce na tématu se tak účastníci učí spolupráci, vlastní prezentaci (řečnictví), odvaze vystoupit před druhými, diskusi, nalézání společných cest.

Vyhodnocení úspěšnosti dosahování cílů a přínosů projektového vyučování probíhá pozorováním míry aktivního zapojení se jednotlivců do dílčích i celkových pracovních úkolů, schopnosti spolupráce ve skupině, zaujímání role jednotlivce ve skupině atd. Po ukončení projektu je s žáky vedena diskuse, nahlížen průběh projektového vyučování, důvody volby dané oblasti aktivity, žáci v rámci sebereflexe sami vyhodnocují své motivace, míru aktivity, dávají si vzájemně zpětnou vazbu, hodnotí dosažení stanovených cílů a stanovují budoucí záměry na další projektovou výuku.

Dále uvádíme několik příkladů z praxe:

2.3.1 Projekt: Učím Tebe – učím sebe

V loňském školním roce proběhlo během dvou vyučovacích hodin učení skupiny pěti žákyň 3. třídy dvěma žáky ze 7. a 8. třídy. Jednalo se o anglický jazyk, tématem lekce bylo nakupování. Výuce předcházela příprava dvou druhostupňových "učitelů", která trvala také dvě vyučovací hodiny, celkem tedy tento projekt čítal čtyři vyučovací hodiny. Výuka proběhla interaktivně, za použití obrázků. Dva chlapci, kterým byla možnost učení mladších žáků nabídnuta, jsou během běžné výuky často nesoustředění, do této práce se však pustili dobrovolně a s nadšením. Samotné nevrstevnické učení pak bylo pro všechny zajímavé a přínosné. Vyučované žákyně tuto podobu výuky vnímaly jako zajímavou a lákavou změnu a projevíly zájem o další pokračování těchto hodin.

2.3.2 Projekt: Vižina – společně vytváříme venkovní prostor pro naše vzdělávání

Jde o dlouhodobý projekt proměny pole ležícího ladem na vzdělávací prostor, zemědělský pozemek, zahradu a biotop. Trávíme na něm vždy několik dní, společně pracujeme, vaříme a hrajeme hry. Záměrem je vybudovat na místě venkovní učebny a další didaktické a hygienické vybavení táborového typu.

Nevrstevnické učení: Projektové skupiny jsou smíšené ze žáků 1.-9. ročníku podle jejich zájmu (paralelně jsou vždy vyhlášeny i další projekty). Fyzická práce se rozděluje podle síly a schopností žáků, pozorujeme nejen nadšení dětí do práce, ale také rostoucí schopnost heterogenního kolektivu řídit si činnosti po svém a distribuovat lidské síly podle aktuální potřeby (např. se vždy najde někdo, kdo vaří pro ostatní, aniž by to dostal předem za úkol).

Individualizace výuky: Přístup ke každému žákovi podle jeho možností vyplývá z výše uvedeného.

Inovativní metody: Na tomto projektu považujeme za cenné

1) budování pocitu zodpovědnosti za odvedenou práci s ohledem na její výsledek a budoucí využitelnost (např. záhon musí být udělán tak, aby na něm opravdu něco rostlo);

2) důslednou integraci všech žáků a příležitost k vyniknutí i pro ty, kteří v běžné školní (studijní) činnosti zaostávají;

3) učení v přírodě, na čerstvém vzduchu a v pohybu, svobodná volba místa a polohy k učení;

4) propojení školní práce s reálným životem – neděláme „jenom jako“, vytváříme skutečné trvalé hodnoty a dovídáme se o jejich zákonitostech. Dosud to byla převážně přírodopisná témata, po dokončení učebního vybavení přibudou i další možnosti.

2.3.3 Projekt: Brdské studánky

Jednalo se o jednorázový třídní projekt, během kterého vybraná skupina žáků naší školy provedla terénní mapování studánek v Brdech. Šlo o kombinaci teoretické přípravy, terénní práce a zpracování výsledků v podobě mapových výstupů.

Nevrstevnické učení:

Projektu se účastnili žáci 4.-6. třídy, během celého projektu si navzájem pomáhali, své výsledky porovnávali a trasu výletu (terénní práce) plánovali společně.

Individualizace:

Vzhledem k omezenému počtu lidí ve skupině bylo možné ke každému přistupovat individuálně, s každým jednotlivě řešit podobu jeho výsledné mapy a upřesňovat zadání dle možností každého jedince.

Inovativní metody:

Cennou zkušeností pro všechny zúčastněné byla základní práce s GIS (geografický informační systém), kdy z předem připravených dat zkoušeli vytvářet vlastní mapy. Neméně důležitou součástí byl i celodenní výlet za studánkami, který obzvlášť pro některé zúčastněné byl kvůli své délce výzvou. Další důležitou součástí byla práce s mapou během výletu – orientace v přírodě.

2.4 Školní družina, školní klub

Děti obohacuje, když je zájmové vzdělávání uskutečňováno ve věkově různorodé skupině. V propojení s komunitními kruhy, volnou hrou a týmovými aktivitami mají děti možnost rozvíjet své komunikační a sociální kompetence v daleko větší míře než ve stejnověkové skupině. Skupinové činnosti v různověkové skupině umožňují dětem zažívat různé role v týmu. Starší děti jsou obvykle vzorem a inspirací pro mladší. Mladším dětem ti starší mohou a rádi pomáhají, radí jim a předávají své zkušenosti. V přístupu k mladším mohou starší rozvíjet svoji empatii a toleranci. Různověkost přináší větší pestrost podnětů a různou míru zkušeností, což je v zájmovém vzdělávání vítáno.

U starších žáků se ve školním klubu setkáváme s přirozenou spoluprací na nevrstevnické úrovni při práci na domácích úkolech, ročníkové práci apod. I zde dochází k mentorské spolupráci mezi mladšími a staršími žáky.

2.5 Školní parlament, dobrovolné aktivity

Jedněmi z nesených hodnot školy je respektující přístup mezi dospělými i žáky, otevřenost názoru a potřebám druhých, hledání společných cest. Zhmotnění těchto principů ve vzájemné

spolupráci se odehrává např. na poli Školního parlamentu. Zástupci z jednotlivých tříd se setkávají se zástupci školy na společném místě, sdílí své názory, potřeby, myšlenky a představy, předkládají návrhy a spoluvytváří podobu školy. V okamžiku, kdy žáci zažívají ve výsledku, že jejich iniciativa vede k proměně některých skutečností, poznávají hodnotu své aktivity, posiluje se pocit sounáležitosti se školou (vnitřně se cítí být spojeni se svou školou), ale i vlastní sebehodnoty a sebemotivace do další aktivity.

Jinou formou společné tvorby jsou nabídky dobrovolných aktivit, zpravidla s kulturním podtextem. Mezi pedagogy naší školy je více hereckých a hudebních nadšenců, kteří rádi i ve svém volném čase vytvářejí autorské kusy v této oblasti. Svým entuziasmem nacházejí i v řadách našich žáků dobrovolné aktivní účastníky divadelních či filmových scének. V rámci těchto aktivit dávají všichni průchod svým vnitřním osobnostem, nalézají často nová zákoutí své duše a svých schopností, osahávají si psychologii postav, zákony akce a reakce a poznávají jeden druhého v jiném úhlu pohledu, než běžně ve školním prostředí.

Přírodou a pohybem oslovení jedinci vítají aktivity v rámci skautské družiny, kterou vedou naši pedagogičtí kolegové. Společně prožité chvíle v přírodních podmínkách, fyzické výkony, pocítění síly a podpory skupiny, zodpovědnost k sobě i druhým vedou k plnému prožívání života.

3. Zapojení dospělých do vzdělávacího procesu

S respektem k sobě i druhým – toto heslo uplatňujeme nejen mezi dětmi navzájem, ale také ve vztahu pedagog – žák. Již samotnou podstatou vzdělávání – přenosem vědomostí, postojů, hodnot od učitele-průvodce k žákovi a naopak dochází k nevrstevnické výuce. Jde-li o oboustranně proudící působení, jsou obě strany obohacovány.

Pro zprostředkování a rozšíření přínosu a odbornosti výuky o různé oblasti života zapojujeme rádi do výuky také lidi z praxe, často i rodinné příslušníky našich žáků (např. babičky na výuku háčkování, pletení aj.). Ke společné interakci dochází buď formou aktivních přednášek, workshopů či projektů. Podporují se tak i mezigenerační vztahy, tolerance, pochopení, vnímání odlišností jednotlivých generací, způsobů života. Z vyprávění a vlastního náhledu si žáci odnášejí poznání síly víry a naděje, pracovitosti, vytrvalosti a do svého života podporu k překonávání překážek.

4. Výuka v době nouzového stavu

Rok 2020 je i po pedagogické stránce silně ovlivněn pandemií covid-19. Ta zasáhla výuku na jaře a znovu na podzim. Vládou nastavená protiepidemiologická opatření mají jistě vést k potlačování šíření této nákazy, kolapsu zdravotního sektoru a minimalizaci celkových ztrát. V oblasti vzdělávání a mezilidských vztahů jsou však dopady nastolené distanční výuky,

separace žáků do homogenních skupin, rotace tříd apod. markantní již dnes. V případě školy naší velikosti, kdy v jednotlivých ročnících máme 6-14 žáků, se nám tato nařízení aplikovaná v našem provozu jeví jako neopodstatněná.

Negativa distančního vzdělávání

Tato pravidla významně omezují aplikovatelnost principů a postupů našeho vzdělávání popisovaných v této případové studii, související s nevrstevnickou výukou.

IT technologie sice umožňuje určitou rychlou formou předávání informací mezi lidmi, zároveň však nedokáže nahradit osobní a fyzický kontakt. U malých dětí je využitelnost IT a přínosnost s velkým otazníkem.

Také samotní žáci často vyjadřovali ve zpětné vazbě na distanční vzdělávání svou touhu po návratu do prezenční výuky, negativně vnímali a nesli absenci fyzického kontaktu se spolužáky i učiteli, přesycenost domácím prostředím.

Přínosy distančního vzdělávání

Jediným přínosem v době distančního vzdělávání byl prostor na zintenzivnění rodinných vztahů a komunikace mezi rodiči a učiteli v případě mladších žáků. V některých rodinách však po čase docházelo až ke zdatnému psychickému přetížení rodičů pod tlakem souběhu pracovních, rodičovských a „učitelských“ povinností. U starších žáků pak byla novou výzvou práce na samostatnosti a převzetí zodpovědnosti za své výsledky.

Pouze u několika mála jedinců byly pozorovány pozitivní známky při samostudiu v porovnání s běžným fungováním během prezenční výuky.

5. Záměry aktivit do budoucna

Nevrstevnická výuka v prezenční podobě výuky, ať již v průběžném vzdělávání, či nárazově, nám dává velký smysl i do budoucna. Nápady na další aktivity přicházejí z různých stran, někdy od samotných žáků, zapojováním nových kolegů z různých branží, jindy prostřednictvím grantových nabídek.

- Rádi bychom zintenzivnili vazby mezi třídami na 1. a 2. stupni – kromě projektových dnů/týdne i vědomým partnerstvím tříd.
- Podobně chceme do školního vzdělávacího programu zařadit nácvik plnohodnotného divadla, které by bylo prezentováno i ostatním žákům a rodičům školy, případně tito budou přizváni k samotné tvorbě a nácviku.
- V rámci Erasmus+ je připraven projekt oboustranných výjezdů mezi žáky naší školy a školami v zahraničí s cílem společné tvorby knihy o významných českých emigrantech, čekáme už „jen“ na konec pandemie.

- Pro podporu mezigeneračních vztahů plánujeme dlouhodobě navázat spolupráci s domovem pro seniory, aktivní seniory zvát do naší školy ke sdílení, předávání praktických zkušeností a manuálních dovedností.
- Připravujeme propojení kulturních a výtvarných aktivit žáků a života v Litni, kde škola sídlí, společné programy s místní MŠ, ZŠ a spřátelenými ZŠ v okolí.
- Komunitní fungování školy a zapojení rodičů i veřejnosti do společného vzdělávání chceme podpořit pořádáním odborných tematických večerů.
- Sdílení informací, inspirací, podnětů mezi rodiči a vedením školy bude možné i při neformálním setkávání na „snídaních/večeřích s ředitelkou“.

Většina těchto aktivit je však podmíněna epidemiologickou situací.

6. Závěr

Kvantifikovatelné vyhodnocení výsledků nevrstevnické výuky není dle našeho názoru zcela reálné. Za dobu historie existence školy ještě nemáme žáky, kteří by si prošli celým vzdělávacím cyklem od 1. do 9. ročníku a dalo by se na nich tedy posuzovat, jak efektivní po všech stranách je naše koncepce.

Průběžně se však snažíme pracovat a vyhodnocovat zpětnou vazbu od rodičů a žáků, kteří v naší škole studují či ji opouštějí. Jedná se zpravidla o neformální rozhovory se zachycováním podnětů pro případné další zkvalitňování výuky, naplňování individuálních potřeb u jednotlivých žáků atd.

S ohledem na dosavadní výše uvedené zkušenosti máme i do budoucna zájem jít cestou společného vzdělávání žáků s rozdělením na: samostatný 1. ročník, spojený 2. a 3. ročník, spojený 4. a 5. ročník, samostatný 6.-9. ročník - s využíváním studijních skupin zejména při výuce cizích jazyků a při propojování kompletního věkového spektra při projektovém vyučování na úrovni celé školy.